

Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України
Видається з березня 1995 року № 1 (143) ♦ Січень 2008

Здано до друку 29.12.2007 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

КІРСЄВ О.І. (голова),	КРЮЧКОВА І.В.,	САВЛУК М.І.,
БУРЯК С.В.,	ЛАНДИНА Т.В.,	САВЧЕНКО А.С.,
БАЖАЛ Ю.М.,	МАТВІЄНКО В.П.,	СЕНИЦЬ П.М.,
ГАЙДАР Є.Т.,	МЕЛЬНИЧУК М.О.,	СМОВЖЕНКО Т.С.,
ГАЛЬ В.М.,	МІЩЕНКО В.І.,	ФЕДОСОВ В.М.,
ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.,	МОРОЗ А.М.,	ХОФФМАНН Лутц,
ГЕСЦЬ В.М.,	ОСАДЕЦЬ С.С.,	ШАРОВ О.М.,
ГРЕБЕНІК Н.І.,	ПАЛАМАРЧУК А.Б.,	ШЕВЦОВА О.Й.,
ГРУШКО В.І.,	ПАСІЧНИК В.В.,	ШЛАПАК О.В.,
ДОМБРОВСЬКИЙ Марек,	ПАТРИКАЦ Л.М.,	ШУМИЛО І.А.,
ІЛАРІОНОВ А.М.,	ПЕТРИК О.І.,	ЮЩЕНКО В.А.,
КРАВЕЦЬ В.М.,	ПОДОЛІВ І.В.,	ЯРЕМЕНКО С.О.,
КРОТЮК В.Л.,	РАЄВСЬКИЙ К.Є.,	ЯЦЕНЮК А.П.
	РИЧАКІВСЬКА В.І.,	

РЕДАКЦІЯ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ НБУ

Головний редактор	ПАТРИКАЦ Л.М.
Заступник головного редактора	КРОХМАЛЮК Д.І.
Начальник відділу з випуску журналу "Вісник НБУ"	ПАПУША А.В.
Заступник начальника відділу — редактор з питань діяльності банків України, правового, інформаційно-програмного забезпечення та розрахунків	ЗАЄЦЬ О.С.
Редактор з питань валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків	БАКУН О.В.
Відповідальний секретар	ЛІПІНСЬКА С.М.
Головний художник	КОЗИЦЬКА С.Г.
Літературний редактор	КУХАРЧУК М.В.
Дизайнери:	ПЛАТОНОВА Н.Г.
	ХАРУК О.В.
Коректори:	СІЛЬВЕРСТОВА А.І.
	СТАДНІЧУК М.О.
Оператор	ЛИТВИНОВА Н.В.
Реклама і розповсюдження:	ГРЕБІШКОВ В.І.
	ГРИЦЕНКО М.Р.
Фото:	НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.
	ВАСИЛЬСВ М.О.
	ПАПУША А.В.
	БАКУН О.В.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна
тел./факс: (044) 524-96-25
тел.: (044) 527-39-44, 527-38-06, 525-38-25
E-mail: litvinova@bank.gov.ua
http: //www.bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавком України 09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Засновник і видавець: Національний банк України.

Адреса: вул. Інститутська, 9, Київ-8, 01008, Україна

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана

Публікації в журналі Вищою атестаційною комісією України визнано фаховими
Видається у комплекті з додатком "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"

Передплатний індекс 74132

Дизайн: Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета відділом видавничого обслуговування
Господарсько-експлуатаційного управління НБУ

Адреса друкарні:

просп. Науки, 9, Київ-28, 03028, Україна
Формат 60 × 90 / 8. Друк. офсетний. Фіз. друк. арк. 8.0
Умовн. друк. арк. 10.7. Обл.-вид. арк. 9.3
Тираж 2000 прим.

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове. Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор, а за зміст рекламних матеріалів — рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2008

ЗМІСТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

С Компанієць	
Успіх реформи – у роботі команди	2

МАКРОЕКОНОМІКА

О.Дзюблюк	
Стратегія монетарної політики Національного банку України та її вплив на економічний розвиток	8

Т.Смвженко, О.Другов	
Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України	16

Л.Рябініна	
Проблеми розвитку теорії сучасних грошей	26

Л.Патрікац, М.Бойчук	
Глобалізація і банки: проблеми, перспективи	46

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Про введення в обіг пам'ятних монет "Голодомор – геноцид українського народу"	19
---	----

Про введення в обіг ювілейної монети "200 років курортам Криму"	25
---	----

План випуску пам'ятних і ювілейних монет України на 2008 рік	57
--	----

НАГЛЯД, АУДИТ, КОНТРОЛЬ

В.Тичина, О.Задніпровська	
Проблеми та практика управління банківськими ризиками у світлі Базеля II	20

БАНКИ УКРАЇНИ

В.Суходетельний	
Модель банківської системи України з мінімальною кількістю банків	32

Основні показники діяльності банків України на 1 грудня 2007 року	35
---	----

І.Пасічник, В.Вовк	
Розробка аналітичного інструментарію оцінки ефективності кредитної політики банку	36

О.Меренкова	
Інтервальні оцінки ризиків в інноваційних банківських проектах	40

А.Папуша	
Перспективи розвитку. Погляд практиків і науковців	43

С.Міщенко	
Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку	58

В.Бобиль	
Сучасний розвиток корпоративного управління у банківській діяльності	65

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у листопаді 2007 р.	68
--	----

Банки, включені до Державного реєстру банків у листопаді 2007 р.	68
--	----

Банки, вилучені з Державного реєстру банків у листопаді 2007 р.	68
---	----

Кращий річний звіт і веб-сайт банку	70
-------------------------------------	----

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за листопад 2007 року)	49
--	----

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за листопад 2007 року)	50
---	----

ГОТІВКОВО-ГРОШОВИЙ ОБІГ

Л.Семенюк, О.Ключка	
Проблеми визначення платіжності й обміну банкнот у роботі касирів банківських установ	52

ФОНДОВИЙ РИНОК

Ринок державних цінних паперів України у листопаді 2007 року	69
--	----

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у листопаді 2007 року	71
--	----

АНОТАЦІЇ	72
-----------------	----

**Ольга
Меренкова**

Викладач-стажист кафедри економічної кібернетики Української академії банківської справи Національного банку України

Розвиток нових банківських продуктів та поліпшення якості існуючих банківських послуг – важливі складові ефективного функціонування банківських установ. Нові технології обслуговування впроваджуються повільно внаслідок зміни структури банківських ризиків, пов'язаної з низькою якістю нових продуктів, недосконалістю нових способів здійснення банківських операцій, недостатнім платоспроможним попитом користувачів на інноваційні банківські послуги, а також недостатнім обґрунтуванням ефективності інноваційних проектів унаслідок використання традиційних методів їх оцінки, недосконалістю правового регулювання. Це зумовлює необхідність у дослідженні процесу ефективного управління ризиками на основі інтерв'яльних оцінок.

Дослідження /

Інтерв'яльні оцінки ризиків в інноваційних банківських проектах

Питанням управління ризиками українські вчені приділяють значну увагу. Опубліковано низку праць, зокрема — В.В.Вігліньського і Г.І.Великоіваненко [4], О.С.Шапкіна і В.О.Шапкіна [6], І.Ю.Івченко [3], А.В.Матвійчика [5] та інших. Серед іноземних праць на цю тему можна виділити дослідження Кришнана, Річкена і Томсона (С. N. V. P.Krishnan, H.Ritchken, J. V.Thomson) [8], Бойда і Де Ніколо (John H. Boyd, Gianni De Nicolo) [7], Льюелена (K.Lewellen) [9].

За браком методики управління ризиками в інноваційних банківських проектах необхідно будувати інтерв'яльну оцінку інноваційного ризику за кожним із його факторів, коли вони з'являються у певних комбінаціях або з певною ймовірністю. Мета даного дослідження — побудова інтерв'яльної оцінки управління інноваційним ризиком у діяльності комерційного банку на основі використання апарату теорії ймовірності.

КАТЕГОРІЇ РИЗИКІВ В ІННОВАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОЕКТАХ

Ефективне управління ризиками — важливий аспект діяльності комерційних банків. Цей процес охоплює як моніторинг, так і мінімізацію та вартісну оцінку ризиків, що впливає на прибутковість і розвиток банківської системи країни. Оскільки поліпшення діяльності банків пов'язане саме з впровадженням інноваційних банківських проектів (нових технологій банківського обслуговування), особливої уваги заслуговує управління ризиками в цих проектах, яке полягає в застосуванні сукупності методів і прийомів прогнозування появи ризикових подій та вжитті відповідних заходів щодо ліквідації чи зниження їх негативних наслідків.

Втілення інноваційних банківських проектів неможливе без урахування притаманних банківському бізнесу ри-

зиків, що за стандартом банківського нагляду Базель II класифікуються як системний, стратегічний, кредитний, ризик країни, ринковий, процентний, ризик ліквідності, валютний, операційний, правовий, репутаційний.

У процесі впровадження інноваційних банківських проектів виділяють чотири категорії ризиків:

— стратегічний, обумовлений неможливістю подальшого розвитку впроваджуваних технологій згідно з ринковими вимогами;

— операційний, обумовлений недосконалістю нових способів здійснення банківських операцій;

— репутаційний, обумовлений тим, що інноваційні банківські послуги можуть не знайти платоспроможного попиту в ситуації, коли користувачі надають перевагу відомим, широко вживаним технологіям;

— правовий, обумовлений недостатнім обґрунтуванням ефективності інноваційних проектів унаслідок використання традиційних методів їх оцінки, які не враховують особливостей впровадження саме інноваційних банківських проектів.

З метою ефективного врахування зазначених категорій ризиків пропонуємо систему показників та критеріїв оцінки факторів ризиків в інноваційних банківських проектах (див. таблицю 1).

БАЙЄСІВСЬКИЙ АНАЛІЗ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОЕКТІВ

Розглянемо байєсівський аналіз [1] як один з методів оцінки ризиків інноваційних банківських проектів. Якщо ймовірність втрат за умови, що присутній певний фактор ризику, — $P_B(H1)$ (відповідно $P_B(H2)$ — коли втрати відсутні), то $B=(B_1, B_2, B_3, B_4)$. За теоремою Байєса

$$P_B(H1) = \frac{P(H1)P_{H1}(B)}{P(B)}.$$

Таблиця 1. Показники оцінки факторів ризиків в інноваційних банківських проектах

Категорія ризиків	Фактор ризиків		Критерії оцінки
	збільшує рівень ризику	зменшує рівень ризику	
Стратегічний ризик — неможливість подальшого розвитку впроваджуваних технологій згідно з ринковими вимогами (B1)	Переваги (кількість) від упровадження нового банківського продукту	Усі можливі переваги (кількість) від використання наявних і нових банківських продуктів	B1 - 1 < 0 — високий ризик; B1 - 1 > 0 — низький ризик
Операційний ризик — недосконалість нових способів здійснення банківських операцій (B2)	Доходи від нових способів здійснення банківських операцій	Витрати від нових способів здійснення банківських операцій	B2 - 1 < 0 — високий ризик; B2 - 1 > 0 — низький ризик
Репутаційний ризик — інноваційні банківські послуги можуть не знайти платоспроможного попиту в ситуації, коли користувачі надають перевагу відомим, широко вживаним технологіям (B3)	Пропозиція інноваційних банківських послуг	Попит на інноваційні банківські послуги	B3 - 1 > 0 — високий ризик; B3 - 1 < 0 — низький ризик
Правовий ризик — недостатнє обґрунтування ефективності інноваційних проектів унаслідок використання традиційних методів їх оцінки, які не враховують особливостей впровадження саме інноваційних банківських проектів (B4)	B4 = 1 (високий ризик) — інноваційний проект визнано неефективним; B4 = 0 (низький ризик) — інноваційний проект визнано ефективним		

$$P_B(H1) = \frac{P(H1) \times P_{H1}(B)}{P(B)} = \frac{P(H1) \times p_{H1}(B)}{\sum_{i=1}^2 P(Hi) \times p_{Hi}(B)}$$

$$= \frac{P(H1) \times P_{H1}(B)}{p(H1) \times p_{H1}(B) + p(H2) \times p_{H2}(B)}$$

$$= \frac{1}{1 + \frac{P(H2) \times P_{H2}(B)}{P(H1) \times P_{H1}(B)}}$$

$$P(H1) = y_i, P(B) = h_i,$$

де $y_i (i = 1 \div n)$ — ймовірність грошових втрат банку від настання події $A_i (i = 1 \div n)$ настання фактора i , b_i — ймовірність події B_i при втратах, g_i — коли втрат немає, то отримуємо:

$$\frac{P(H2) \times p_{H2}(B)}{P(H1) \times p_{H1}(B)} = \frac{P(H2)}{P(H1)} \times \frac{\prod_{i=1}^n P_{H2}(Bi)}{\prod_{i=1}^n P_{H1}(Bi)}$$

$$= \frac{P(H2)}{P(H1)} \times \prod_{i=1}^n \frac{P_{H2}(Bi)}{P_{H1}(Bi)} = \frac{P(H2)}{P(H1)} \prod_{i=1}^n \left(\frac{b_i}{g_i}\right)^{Bi} \left(\frac{1-b_i}{1-g_i}\right)^{1-Bi}$$

$$= \frac{1-y_i}{y_i} \prod_{i=1}^n \left(\frac{b_i}{g_i}\right)^{Bi} \left(\frac{1-b_i}{1-g_i}\right)^{1-Bi}$$

Отже, ймовірність втрат за умови, що є певний фактор ризику, розраховується за формулою:

$$P_B(H1) = \frac{1}{1 + \frac{1-y_i}{y_i} \prod_{i=1}^n \left(\frac{b_i}{g_i}\right)^{Bi} \left(\frac{1-b_i}{1-g_i}\right)^{1-Bi}} \quad (1)$$

Використовуючи формулу (1), отримуємо такі результати щодо рівнів ризиків для всіх можливих комбінацій факторів ризиків (див. табл. 2). Звернемося до понять математичної логіки: число наборів N з n аргументів x_1, x_2, \dots, x_n логічної функції дорівнює 2^n , тому розглядаючи чотири фактори ризиків інноваційних банківських проектів, отримуємо $N = 2^4 = 16$ можливих комбінацій урахування факторів ризиків.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2 та на графіку 1, доходимо висновку, що при впровадженні інноваційних банківських проектів можливі п'ять рівнів ризиків: 0 (ризик немає), 0.0313 (низький рівень ризику), 0.0625 (рівень ризику, за якого потрібен підвищений контроль), 0.0938 (високий рівень ризику), 0.1250 (дуже високий рівень ризику).

ІНТЕРВАЛЬНІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ В ІННОВАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПРОЕКТАХ

Враховати особливості управління ризиків в інноваційній діяльності банків можна також не за точковими, а за інтервальними оцінками, які забезпечують гнучкий підхід до прийняття інвестиційних рішень [1]. Таким методом є модель залежності ризику $R(t)$ від очікуваної прибутковості D :

$$R(t) = \alpha + \beta D + \varepsilon, \quad (2)$$

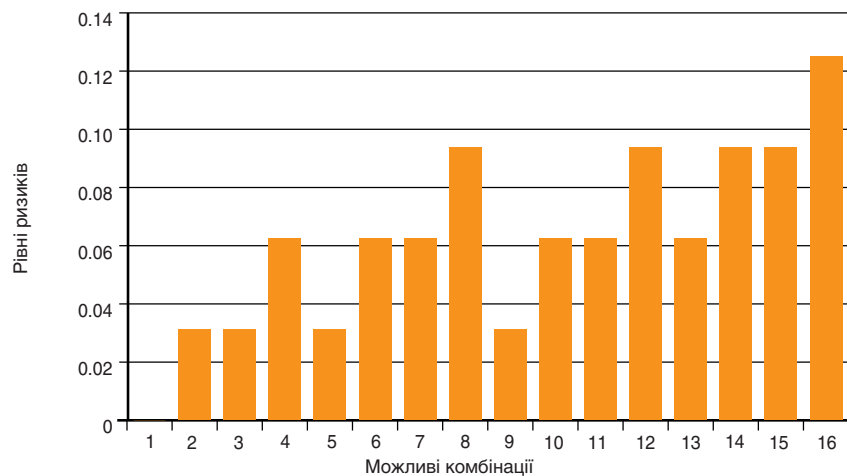
де α — коефіцієнт зміщення, який відображає максимально допустиму межу ризику проведення інвестування;

Таблиця 2. Рівні ризиків для всіх можливих комбінацій факторів ризиків

Номер проекту	B1	B2	B3	B4	Ризик
1	0	0	0	0	0.0000
2	0	0	0	1	0.0313
3	0	0	1	0	0.0313
4	0	0	1	1	0.0625
5	0	1	0	0	0.0313
6	0	1	0	1	0.0625
7	0	1	1	0	0.0625
8	0	1	1	1	0.0938
9	1	0	0	0	0.0313
10	1	0	0	1	0.0625
11	1	0	1	0	0.0625
12	1	0	1	1	0.0938
13	1	1	0	0	0.0625
14	1	1	0	1	0.0938
15	1	1	1	0	0.0938
16	1	1	1	1	0.1250

β — коефіцієнт нахилу — величина, яка відображає швидкість зміни доходу залежно від ризику;
 ε — випадкова похибка.

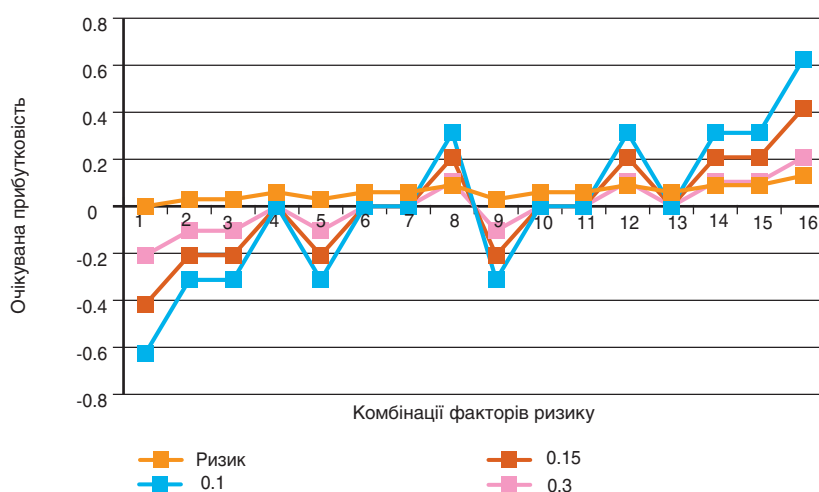
Графік 1. Рівні ризиків інноваційних банківських проектів

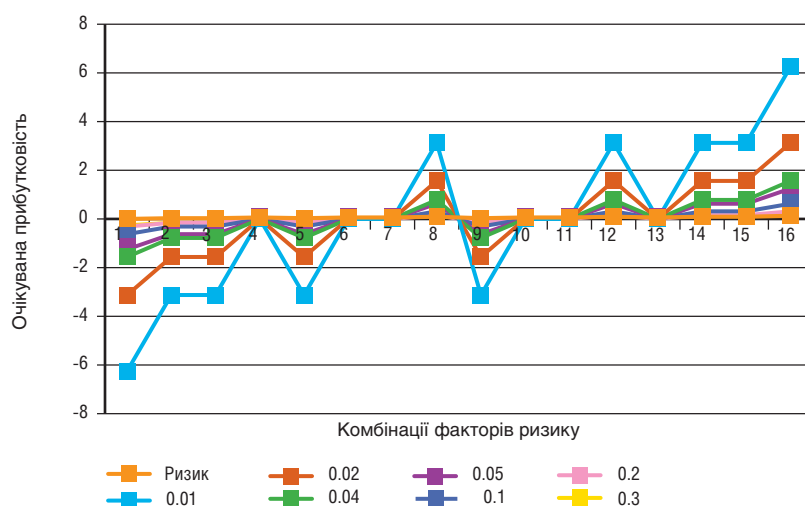
Таблиця 3. Залежність очікуваної прибутковості впровадження інноваційного банківського проекту від ризику

Комбінації факторів ризику	Ризик $R(t)$	Коефіцієнт нахилу β		
		0.1	0.15	0.3
1	0.00	-0.625	-0.41667	-0.208333333
2	0.03	-0.3125	-0.20833	-0.104166667
3	0.03	-0.3125	-0.20833	-0.104166667
4	0.06	0	0	0
5	0.03	-0.3125	-0.20833	-0.104166667
6	0.06	0	0	0
7	0.06	0	0	0
8	0.09	0.3125	0.20833	0.104166667
9	0.03	-0.3125	-0.20833	-0.104166667
10	0.06	0	0	0
11	0.06	0	0	0
12	0.09	0.3125	0.20833	0.104166667
13	0.06	0	0	0
14	0.09	0.3125	0.20833	0.104166667
15	0.09	0.3125	0.20833	0.104166667
16	0.13	0.625	0.41667	0.208333333

Графік 2. Залежність очікуваної прибутковості впровадження інноваційного банківського проекту від ризику та коефіцієнта нахилу

Графік 3. Залежність очікуваної прибутковості впровадження інноваційного банківського проекту від ризику та коефіцієнта нахилу

Проаналізуємо залежність очікуваної прибутковості впровадження інноваційного банківського проекту D від ризику $R(t)$ та значень коефіцієнта нахилу β , якщо максимально допустима межа ризику $\alpha = 0.0625$ (див. табл. 3 і графік 2).

Отже, очікувати прибутку від впровадження інноваційного банківського проекту можна у тому разі, коли коефіцієнт нахилу $\beta \in (0; 0.3]$, рівень ризику $R(t) \in (0.0625; 0.1250]$. Прибутковість збільшуватиметься зі збільшенням рівня ризику і при $\beta \rightarrow 0$ (див. графік 3).

ВИСНОВОК

Управління ризиками в інноваційній діяльності комерційного банку може базуватися на механізмі, який передбачає аналіз різних факторів ризику і дає змогу виділити рівні ризику впровадження інноваційних банківських продуктів, а також інтервальну оцінку очікуваної прибутковості залежно від рівнів ризику та швидкості зміни доходу від ризику.

Література

1. Буздalin А.В. “Експресс-оценка” работы банка // www.buzdalin.4u.ru/text/banks/t6/bkbr3.html
2. Васюренко О.В. Банківський менеджмент: Посібник. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. — С. 210—233.
3. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — С. 60—61.
4. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. — К.: КНЕУ, 2004. — 480 с.
5. Матвійчик А.В. Аналіз і управління економічним ризиком: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 224 с.
6. Шапкин А.С., Шапкин В.А. Теория риска и моделирование рискованных ситуаций: Учебник. — М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К^o”, 2005. — 880 с.
7. John H. Boyd, Gianni De Nicolo. The Theory of Bank Risk Taking and Competition Revisited // *The Journal of Finance*. — 2005. — № 3. — P. 1329—1343.
8. Krishnan C. N. V. P., Ritcher H., Thomson J. B.. Monitoring and Controlling Bank Risk: Does Risky Debt Help? // *The Journal of Finance*. — 2005. — № 1. — P. 343—378.
9. Lewellen K. Risk, Reputation, and IPO Price Support // *The Journal of Finance*. — 2006. — № 2. — P. 613—653 p.